

Att skapa en nutida dåtid

Att skapa en nutida dåtid - om historisk rekonstruktion

Malin Pehrsson

SANK01 - VT 2012

Handledare: Ulf Johansson Dahre

Avdelningen för socialantropologi, Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Abstract

Denna kandidatuppsats i socialantropologi handlar om varför människor idag ägnar sig åt historisk rekonstruktion. Med hjälp av ett empiriskt exempel, Primus Vicus - medeltidsbyn i Halmstad, vill jag visa att detta är del av ett mycket större fenomen. Min tes och slutsats för historiskt återskapande är att det är ett utlopp för intresse om historia, hantverk och att återta kunskaper som man anser gått förlorade. Det är också ett sätt att fly från en nutid som verkar ha blivit svårkontrollerad och samtidigt en möjlighet att träffa nya människor på. Det finns spår av prestige och politiskt motstånd i att ägna sig åt rekonstruktion medan vissa är delaktiga endast på grund av en arbetsplatsplacering. Jag driver en tes om att det även finns en djupare drivkraft som inte är uttalad. Denna utgörs av en avståndsromantik till svunna tider som utgör den huvudsakliga anledningen till att man försöker rekonstruera en tid, som fantasin gör om till ett paradisiskt förflutet, då samtiden känns omtumlande. Den teoretiska ramen står Karin Johannissons teori om Nostalgia för, en känsla som har förändrats genom århundradena och nu kommit att handla om ett sökande efter ett inre jag.

Nyckelord: socialantropologi, historisk rekonstruktion, nostalgi, medeltid, reenactment

Innehållsförteckning

1. Introduktion	5
<i>Frågeställning och syfte</i>	5
<i>Disposition</i>	6
<i>Metod</i>	6
<i>Mitt engagemang</i>	7
<i>Vad är det som de håller på med?</i>	8
<i>Södra Råda Gamla Kyrka</i>	9
<i>Guedelon</i>	9
<i>Middelaldercentret</i>	10
<i>Battle of Wisby 1361-2011</i>	10
<i>Retro Nossebro</i>	10
2. Teori	12
<i>Rekonstruktion</i>	12
<i>Reenactment</i>	12
<i>Nostalgi</i>	13
<i>Autenticitet</i>	16
3. Primus Vicus	17
<i>En medeltidsby under uppbyggnad</i>	17
<i>Halmstad 700 år</i>	17
<i>Primus Vicus bildas</i>	19
<i>Striden med Halmstad & Co</i>	19

<i>Packa ned och packa upp</i>	21
<i>Bygglov</i>	22
<i>Vad går och vad går inte?</i>	23
<i>Kunskapsförmedling till varje pris?</i>	23
<i>Internationella nätverk inom rekonstruktion</i>	24
<i>Människorna i Primus Vicus</i>	25
<i>De drivande</i>	25
<i>Hobbyisterna</i>	26
<i>De sociala</i>	26
<i>De tvungna</i>	27
<i>Därför återskapar de historien</i>	29
<i>Tillbaka till framtiden</i>	33
4. Slutsats	35
5. Källförteckning	37
<i>Litteratur</i>	37
<i>Vetenskapliga artiklar</i>	37
<i>Artiklar från dagspress</i>	37
<i>URL:</i>	38

1. Introduktion

Överallt i världen gör man rekonstruktioner. Rekonstruktion av byggnader, tidsepoker och händelser är ett globalt fenomen och är ingen nymodighet. Människan verkar ha ett behov av att drömma sig tillbaka till svunna tider och att med sina egna händer rekonstruera delar av dem. Varför bygger man annars en 1200-talsborg helt i sten med autentiska tekniker, vilket beräknas ta 25 år? Att återskapa det förflutna är ett mycket utbrett fenomen och innefattar allt ifrån att göra medeltidsrekonstruktioner av bosättningar till att återskapa historiska slag från alla olika århundraden men också återskapandet av retromiljöer och livsstilar från 50-talet. Men vad är det egentligen som gör att människor vill rekonstruera? Varför verkar det finnas ett så stort behov av att rekonstruera historien? Den här uppsatsen handlar om rekonstruktion och reenactment som fenomen. Jag använder som ett exempel på fenomenet, föreningen Primus Vicus som rekonstruerar en medeltida bosättning i Jonstorp i närheten av Halmstad. Denna medeltidsby är en av väldigt många svenska rekonstruktioner som gjorts på temat medeltid och vikingatid. Jag har under fem års tid följt byns och föreningens utveckling, kamp om sin överlevnad och pånyttfödelse som medlem i föreningen. Jag var redan från början nyfiken över vad som egentligen får människor att göra rekonstruktioner av detta slag och när jag började studera fenomenet insåg jag att det är otroligt mycket större än vad man kan tro.

Frågeställning och syfte

Målet med denna uppsats är att ta reda på varför människor engagerar sig i att rekonstruera olika historiska miljöer eller händelser. Min frågeställning är således: **Varför engagerar människor sig i att rekonstruera historiska miljöer eller händelser?** Jag vill försöka bringa klarhet i vad som utgör drivkraften för de som engagerar sig och vad detta kan säga om samtiden. Syftet med min studie är att visa att rekonstruktion och reenacting av historien är ett mycket brett fenomen som funnits länge och bör uppmärksammas mer i forsknings sammanhang. Jag vill visa på att detta fenomen kan säga något om människan i stort och jag menar att alla dessa människor som ägnar sig åt denna typ av aktiviteter har något gemensamt. Jag anser att det är viktigt att öka förståelsen för rekonstruktioner och reenactment då det är ett stort och växande fenomen på många håll i världen. Min uppsats kommer att bidra till en ökad kunskap om fenomenets mångfacetterade uttryck och visa på att det finns många olika sorters aktörer på den historiska arenan. Denna insikt kan användas för att djupare förstå drivkraften hos de olika intressenter på detta fält.

Disposition

För att få svar på min fråga ska jag förklara med hjälp av olika exempel; vad rekonstruktion innebär, vad syftet är samt vad som är drivkraften i detta. Jag har valt att främst fokusera på de rekonstruktioner av medeltidstema då detta är det som är mest vanligt i Norden och även det som jag har mest erfarenhet av. Dessa variabler ger också uppsatsen en bra begränsning. I viss mån gör jag ibland en jämförelse med rekonstruktion av 50-talet, för att belysa fenomenets många olika uttrycksformer. Vidare kommer jag att redovisa mitt empiriska material som är en beskrivning av Primus Vicus rekonstruktionsprojekt. Genom att berätta Primus Vicus historia kommer jag kunna ge en inblick i vad fenomenet innebär och beskriva människorna som arbetar med denna rekonstruktion. För att ge en teoretisk ram till studien kommer jag att använda mig av följande begrepp för att analysera mitt material: rekonstruktion, reenactment, nostalgi och autenticitet. Min huvudsakliga tes är att medeltida rekonstruktion är ett uttryck för nostalgi över en svunnen tid.

Metod

Mina kunskaper om medeltidsföreningen Primus Vicus i Halmstad har inhämtats under 5 års aktivt engagemang i föreningen. Materialet till denna studie är baserat på dessa år av deltagande observation och de 11 intervjuer som jag gjort under våren 2012 med både medlemmar i föreningen och fas3-anställda. Intervjuerna är gjorda i medeltidsbyn under en arbetsdag i byn (då medlemmar och anställda tillsammans bygger på byn) och de har utgjorts av kortare semistrukturerade samtal som kretsat kring vem personen är och hur det kommer sig att denne engagerat sig i att återskapa en medeltidsby. Informanterna har valts ut slumpmässigt på så sätt att de flesta av de som medverkade vid arbetsdagen intervjuades, två stycken avböjde att vara med i studien. Alla informanter har ställt upp frivilligt och är väl insatta i studiens syfte. För att skydda informanterna har jag valt att fabricera deras namn men deras arbetsbeskrivning och ålder är sanna. Min metod har varit att koppla mina observationer av Primus Vicus till litterära studier inom ämnet historiskt återskapande. Jag har även studerat flertalet hemsidor till organisationer och grupper som håller på med rekonstruktion och reenacting. Jag har bland annat tittat på hur grupperna framställer sina syften i förklaringarna av vad de gör.

Mitt engagemang

Mitt eget intresse för rekonstruktion och reenactment började när jag under år 2007 deltog i byggandet av medeltidsbyn i Halmstad inför stadens 700-års jubileum. Jag var statist och hade varit med i det projektlag som sydde medeltidskläder. Jag såg medeltidsbyn som ett mycket roligt sätt att träffa nya människor och ett sätt att utveckla sitt historieintresse på. Idag, 5år senare, är jag sekreterare i medeltidsbyns förening; Primus Vicus. Mitt engagemang är helhjärtat och medeltidsbyn är min hobby. Trots att jag är rejält insyltad i mitt studieobjekt, anser jag mig kunna se med perspektiv på fenomenet. Jag kan med mina erfarenheter ge en unik inblick i vad det är som är på gång på denna halländska skogstomt och samtidigt se händelserna i ett större sammanhang. Jag har sedan mitt intresse för medeltidsbyn började också varit intresserad av vad det är som är så lockande med denna typ av aktiviteter och jag ser min egen inblandning i föreningen som en tillgång snarare än ett hinder.

Jag har många erfarenheter om företeelser inom fenomenet och jag har även gjort deltagande observationer vid besök på andra evenemang och rekonstruktionsplatser. Jag har under åren bland annat besökt: Slaget vid Axtorna (2008), Medeltidsveckan (1997, 2010, 2011), Battle of Wisby (2011), Vidfamne & Starkodder (rekonstruktioner av vikingatida skepp som jag seglat med), Middelaldercenter (2011, 2012), Jakriborg (stadsdel i Hjärup som byggts i medeltida stil, 2012), Fotevikens vikingareservat (2012), Trelleborg (2012), SM i tornerspel i Hässleholm (2012) Årsmöte i Nooam (2011). Att ha varit med på dessa platser och evenemang har breddat min kunskap om rekonstruktion som fenomen. Jag har kunnat se likheter och skillnader mellan Primus Vicus och andra projekt vilket har gett mig en bättre bild av fenomenet i stort. Den metodkritik jag kan ge mitt arbete är att jag, på grund av mitt eget engagemang i föreningen och mitt egna intresse för rekonstruktion, kanske har förbisett vissa aspekter av fenomenet på grund av att jag är van vid dem. I arbetet med min studie har det alltså funnits en avsaknad av den "awkwardness" man kan känna inför vissa situationer som ofta är produktiv för antropologer. Som jag nämnde ovan har mitt engagemang alltid präglats av en nyfikenhet över fenomenet rekonstruktion, och jag upplever att jag har självdistans. Flertalet gånger efter våra träffar med föreningen har jag ställt mig frågan: vad sysslar vi egentligen med? Det är också i denna distans som jag kan göra mitt fältarbete en rättvisa, jag kan vara en del av fältet men ändå inta ett metaperspektiv. Det finns alltid saker som kunde ha gjorts bättre i en studie av denna sort, intervjuerna kunde ha varit längre, intervjupersonerna fler, jag kunde ha inkluderat mer eller annan tidigare forskning men någonstans måste man sätta

avgränsningen. Jag anser att jag har samlat in tillräckligt med material av sådan kvalitet så att jag kan dra mina slutsatser.

Vad är det som de håller på med?

För att genast ge en inblick i hur stort fenomenet historisk rekonstruktion är och visa vilken stormvåg av rörelser inom reenactment som drar över västvärlden just nu kommer jag här att presentera ett antal olika företeelser. Det går att finna exempel på återskapande av allt mellan himmel och jord. Allt ifrån antiken till modern tid verkar det finnas intresse att återskapa, men det som verkar mest populärt i Norden just nu är vikingatids och medeltidsrekonstruktioner. Det finns otroligt många anläggningar bara i Sverige.

I Trelleborg kan man hitta Trelleborgen som är en rekonstruktion av en vikingatida ringborg. Norr om Göteborg ligger Ale Vikingagård med sitt rekonstruerade långhus. Fotevikens vikingareservat, Ekehagens forntidsby, Birkas vikingastad, Eketorps Borg och Gunnes gård är ytterligare exempel på anläggningar i Sverige som ägnar sig åt historisk rekonstruktion av medeltid och vikingatid. Sverige fullständigt översvämmas med medeltidsmarknader. Från april månad till september månad finns det varje helg minst två städer i Sverige som har medeltidsdagar med marknad (URL:11). Facebookgruppen ”vi som tipsar varandra om vikinga och medeltida marknader” har strax under ettusen medlemmar (URL:13) och det finns också massor av mindre intressegrupper om medeltiden, som till exempel ”Medieval Food Loonies” som diskuterar medeltida mat (URL:14). Det finns också många grupper som ägnar sig åt asatro och har återupptagit en forntida religiös uppfattning. Fenomenet, historiskt återskapande, tar sig också andra uttryck så som den som 50-tals nostalgikerna och de östeuropeiska indianrörelserna visar upp. Alla är de en del av den våg av återskapande som vi kan se idag.

En del rekonstruktioner har som mål att enbart tillämpa autentiska byggnadstekniker som kan styrkas arkeologiskt. Dessa projekt presenteras ofta i termer av experimentell arkeologi. Här kan vi ta som exempel rekonstruktioner av medeltidsbyggnader där byggarbetet sker enbart med tidstroga tekniker. Södra Råda Gamla Kyrka och Guédelon är exempel på denna typ av experimentell arkeologi.

Södra Råda Gamla Kyrka

I Södra Råda utanför Gullspång håller man på att rekonstruera Södra Råda Gamla Kyrka som brann ner 2001. Med hjälp av enbart historiskt autentiska metoder skall kyrkan återskapas som den såg ut för 700 år sedan. Det ska fällas timmer, timras, läggas bjälkar och takspån helt utan moderna hjälpmedel och med autentiska verktyg. Till och med byggnadsställningarna ska vara enligt medeltida mått. Man ansåg att Södra Råda förlorade en del av sin identitet när kyrkan brann ner. Syftet är att få tillbaka den kunskap om byggnadsteknik som gått förlorad och att förmedla denna kunskap genom att ta emot besökare och hålla studiecirkel (URL: 12).

Guedelon

15 mil söder om Paris pågår projektet Guédelon. Här håller ett team på runt 50 personer på att bygga en medeltida borg enbart med hjälp av de byggnadstekniker och verktyg man hade på 1200-talet. Projektet påbörjades år 1997 och beräknas ta 25 år att färdigställa. Guédelons historia börjar med en eldsjäl. Michel Guyot, som hela sitt liv varit intresserad av historiska byggnader, köpte en förfallen borg i Frankrike och när arkeologer förklarade hur borgen byggts fick han idén att bygga en ny borg från grunden. Syftet med projektet var att få en ökad förståelse för hur byggprocessen och hur byggarbetarnas arbetsförhållanden såg ut under 1200-talet. Man ville organisera arbetet på samma sätt som då och försöka testa de arkeologiska fakta och teorier kring borg-byggande som fanns. Byggplatsen är ett projekt i experimentell arkeologi och de kallar det också för ett ”open-air laboratory”. Byggteamet består av 32 anställda vars erfarenheter varierar från ingen alls till forskarutbildning i arkeologi. Byggplatsen tar emot besökare och man riktar in sig på en bred målgrupp, alltifrån familjer till arkeologer och historiker. Ett av projektets slagord är att man kan uppleva ”history in the making”. De erbjuder en resa tillbaka i tiden där det man ser och hör på byggplatsen är så nära det autentiska man kan komma. Bara naturliga ljud, inga mekaniska. Sten bryts i närheten och fraktas med häst och vagn. Besökare kan också få prova på att arbeta på platsen under kortare perioder, och då gå en byggkurs. Syftet med att göra byggplatsen till ett besöksmål är även här, ökad förståelse och kunskap. 60 000 skolbarn kommer varje säsong till byggplatsen och det finns guidade turer och modeller där barn kan öva sig på att bygga ett gotiskt valv eller en kupol i sten. Fokus ligger officiellt sett alltså på kunskap och vilka lärdomar man kan dra från projektet. (URL:6).

Middelaldercentret

Ju fler historiska rekonstruktioner jag studerar desto tydligare blir det att det historiska berättandet verkar ha tagit ett kliv ut från våra museum och att den experimentella arkeologin växer som historieförmedlare. Att ha reenactors på plats för att ”befolka” en rekonstruktion och förmedla ”levande historia” är vanligt. Middelaldercentret i Danmark är ett exempel på en ”befolkad” rekonstruktion med syftet och målet att förmedla hur livet i en handelsby kunde se ut år 1402. Det finns inga skyltar på området utan istället är de anställda, och frivilliga, på plats och förmedlar kunskap genom att agera som bybor och interagera med besökarna och svara på deras frågor. De använder sig av ordet ”edutainment” i sin beskrivning av sin historieförmedling. Middelaldercentret har fått sponsring och bidrag på över 70 miljoner kronor (SEK) för att driva den rekonstruerade staden. Den som vill vara frivillig (volontär) och befolka handelsstaden måste gå en introduktionskurs till självkostnadspris vilken innehåller historia, kunskap om kläder och historieförmedling. Kraven på att de frivilliga är höga och man är mycket noga med att alla uppträder så tidsenligt som möjligt. Middelaldercentrets historia är mycket lik Halmstads medeltidsbys då de båda projekten började vid de respektive städernas 700-års jubileum (URL:8).

Battle of Wisby 1361-2011

Andra rekonstruktioner handlar om att återskapa historiska slag. I Visby återskapade man under medeltidsveckan 2011 ”Battle of Wisby 1361-2011”. Ett mycket stort antal grupper av historiska reenactors samlades ifrån hela Europa för att delta i den iscensatta striden. Det sattes upp ett stort medeltida tältläger vid Visbys Ringmur där armén vistades och övade inför det kommande slaget. Syftet med detta event var att komma ihåg att Sverige och Danmark delar sin historia och samtidigt fira att det nu är fred och vänskap mellan de två nationerna. Arrangörerna för detta slag skriver att de lägger ned mycket tid och noggrannhet innan de kan återskapa ett slag i denna skala. Mycket förundersökningar och forskning görs och ambitionen är att alltid sträva efter total historisk korrekthet. Samtidigt menar de att detta så klart inte är möjligt och att de är mycket selektiva i vad de väljer att återskapa. De skriver: ”Allt kan inte återskapas. Allt vill vi inte återskapa” (URL:1). De inser sina begränsningar men har ändå som mål att uppnå museikvalitet.

Retro Nossebro

Vissa rekonstruktioner är helt inriktade på turism och har inga större arkeologiska eller historiska ambitioner. Det brukar dock finnas ett inslag av turism i samband med de flesta rekonstruktioner men då turism inte är något som de olika projekten nämner som syfte så har jag valt att inte

fokusera på turism då målet med studien är att försöka svara på varför människor har som eget intresse av att rekonstruera olika delar av historien. Men för att göra en jämförelse kan vi för ett ögonblick frånga medeltidstemat och gå in på en typ av rekonstruktioner som handlar mer om att skapa en livsstil eller stämning. Det kan till exempel handla om att göra nyproduktioner av retrosaker och retromiljöer. Det finns en mycket stor rörelse i Sverige som ägnar sig åt 50-talet, renoverar amerikanska bilar, spelar i rock'n'roll band, och har en rockabilly-livsstil. Essunga är ett exempel på en kommun som har fått EU-pengar till projektet "Retro Nossebro" som innebär att man ska utveckla "retro" i området och göra det till ett besöksmål. De många byggnaderna som står kvar sedan 50-talet ska inventeras och rustas upp till sitt ursprungliga skick. Man har inrett en lägenhet, helt i 50-talsmöbler som uthyres till turister som vill spendera en natt i en annan tidsålder (URL:10). Det finns likheter mellan selektiv rekonstruktion av 50-talets olika kultur uttryck och den minst lika selektiva medeltidsrekonstruktionen och jag kommer att ta upp 50-tals-retro fler gånger för att få ett jämförande perspektiv.

2. Teori

Jag kommer i följande kapitel att reda ut de begrepp som jag sedan bygger min analys på.

Rekonstruktion

Den tidigare forskning om rekonstruktion som jag har valt att använda mig av är den omfattande studie om nordisk rekonstruktion som Bodil Petersson har gjort i sin avhandling "Föreställningar om det förflutna: arkeologi och rekonstruktion". Rekonstruktion innebär att man gör en återuppbyggnad eller ett återskapande av någonting med syfte att ägna sig åt forskning eller förmedling. Ofta både och. Rekonstruktion innefattar i Peterssons definition allt som också skulle kunna kallas för kopior, replikor eller kulisser (Petersson 2003:17-19).

Reenactment

Reenactment innebär också återskapande av någonting. Det är en engelsk term som inte har någon bra svensk översättning, den bästa översättningen är "återskapande" men jag väljer att använda det engelska ordet då det är ett allmänt känt begrepp även i Sverige. Begreppet används mycket brett och kan innefatta allt ifrån museum som är inriktade på "living history" och rekonstruktioner till film, fotografi och tv-spel. Även återskapande av nostalgiska saker och arkitektur har en koppling till begreppet. Alla ovan nämnda användningsområden har att göra med människans mer eller mindre sannolika, tolkningar av det förflutna. Men det som är den allmänt förekommande kopplingen till begreppet, det man oftast kopplar till reenactment, är grupper som håller på med historiskt återskapande. Det kan vara allt ifrån medeltida slag till 1600-tals banketter som iscensätts. Denna typ av reenactment, historiskt återskapande, är en indikator på att historia som sådan har blivit något som tar sig känslosamma uttryck (Agnew 2007:300). En reenactor är alltså en person som ägnar sig åt återskapa historiska händelser, eller befolka en miljö från en rekonstruerad tidsålder. Vissa strävar efter att uppnå total autenticitet trots att de vet att detta är ett omöjligt mål, och andra har inte lika höga ambitioner. Det finns olika nivåer på hur nära autenticitet en reenactor väljer att gå. En del vill återinföra kunskap till samhället som de anser att vi har förlorat, och en del anser att vi förlorat kopplingen till verkligheten och vill hitta tillbaka till denna. Alla försöker uppnå dessa mål med hjälp av materiella ting och återskapa historien i sin mest åtråvärda form. Det skapas en ny bild av det förflutna och det sker även en materiell produktion med utgångspunkt i denna nya bild. En del av det som reenactors tar åt sig som historiska fakta är ofta en fusion av fakta och fantasi och historien manipuleras lätt när det historiska materialet som används är "texts about texts about the past". Det skapas nya populariserade myter om det förflutna. Många rekonstruktioner och

reenactments förmedlar en dåtid som är mer bekväm än vad historiker skulle hålla med om att den var. Men bekvämligheten gör också att förmedlingen blir mer tillgänglig för människor (Radtchenko 2006:127-128). Stephen Gapps, Historiker vid Australian National University, har utforskat det västerländska reenactandets historia och menar att reenactment är en form av nostalgi, som också har en viktig plats i samhället som mobila monument. Reenactments bidrar till det gemensamma ihågkommandet och högtidlighållandet av historiska händelser. Till skillnad från monument som står still skapar reenactments en mer sammanhängande förmedling och oftast med öppna slut som är precis vad historia är, en historia med öppet slut. Just detta självreflekterande perspektiv är reenactments styrka och kan skapa debatt och förståelse. (Gapps 2009: 395, 407-408).

Nostalgi

Nostalgi är ett begrepp som många använder när de tittar igenom gamla album och ser sina frisyrer eller när de hör en gammal låt på radion som de inte hört sedan de var unga. Men nostalgi som känsla, har i sig själv en mycket lång och intressant historia. Jag har valt att använda mig av Karin Johannissons forskning om begreppet nostalgi för att få svar på frågan om varför så många människor engagerar sig i att rekonstruera det förflutna. Nostalgi är en känsla av längtan. Det är en längtan som präglas av separation då någonting har förlorats. Nostalgi har alltid med dåtiden att göra men som Johannisson uttrycker det: ”Nostalgi är inte neutrala hågkomster, utan minnen selekterade av nutiden. I allmänhet bestäms den av kontrasten - eller den skapade kontrasten - till nuet. Den är den förflutna verkligheten speglad genom den samtida” (Johannisson 2001:10).

Johannisson har undersökt nostalgins historia från det att ordet först förekommit till dagens användande och konstaterar att känslan har förändrats. När ordet ”nostalgia” skapades år 1678 av en läkare, var dess innebörd en svår och dödlig sjukdom som orsakades av mycket stark hemlängtan. Att vara drabbad av nostalgia var då ett sjukdomstillstånd med eventuell dödlig utkomst som innebar längtan efter en plats, medan det idag snarare är en harmlös melankolisk sinnesstämning, drömmande och längtande tillbaka, ”det var bättre förr”. Analyser av nostalgi från idag, klassar den ibland som en ”kultursjuka” då den utmanar historien och ofta förvränger den samtidigt som den utger sig för att vara autentisk. Här finns en tydlig paradox då nostalgien förvränger det förflutna samtidigt som den påstår att den representerar autenticitet (ibid. 17). Den ursprungliga känslan som låg bakom namnet nostalgi, var hemlängtan, en längtan som var så stark att den kunde vara dödlig. Dess förödande effekt på människan var under 1700-talet väl känd i arméerna där soldater kunde bli totalt paralyserade av hemlängtan och behöva skickas hem från fältet. Känslans koppling till

sjukdom hängde kvar mycket länge och paradet senare också ihop med rädsla. En rädsla för framtiden, förändring och det komplexa moderna livet (ibid. 86, 28, 9).

Den moderna nostalgin är inte den samma som den ursprungliga, den moderna nostalgin har varken hemlängtskänslan, moderslängtan eller oron för det nya kvar. Snarare menar Johannisson att nostalgin nu handlar om ett jagsökande. Det handlar om att försöka hålla kvar tid, att hålla fast i den medan man själv befinner sig i en omtumlande samtid där tiden rinner iväg. ”Dess triumf är att den tillåter individen att längta och fantisera om det egna jaget i en ström av bilder, erfarenheter, kroppens erinringar, känslor, stämningar, associationer och vaga remniscenser för att få kontakt med sin egen livshistoria” (Johannisson 2001:159). Den moderna nostalgin förklaras bäst med begreppet ”avståndsromantik” menar Johannisson. I avståndsromantiken kan verkligheten förvandlas och förgyllas genom att det mänskliga minnet samarbetar med förväntan och fantasi. Att längta och fantisera till förflutna paradis är vad den moderna nostalgin gör bäst (ibid. 159).

Även om nostalgins ursprungliga betydelse har förändrats anser jag ändå att det kan vara intressant att undersöka dess första betydelse, hemlängtan då ”hemma” är något som är tätt sammankopplat med en persons identitet och att vara separerad från detta hemma kan kännas som att vara separerad från sitt eget jag. Hemlängtan är mer komplicerad än att man just längtar till den plats där man bor utan snarare till ett emotionellt tryggt ”rum” som inte har någon geografisk plats. ”Hemma” är mycket känsloladdat på det vis att det hör samman med tillhörighet, trygghet, gemenskap med andra människor, starka känslor och minnen. Men det kan också vara en inbillad plats, en utopisk idé om en tid eller plats som är paradisluk. Det är just dessa konstruerade minnen som gör att vi drabbas av hemlängtan, för plötsligt så verkar allt ha varit så mycket bättre då. Hemma är något som tidsmässigt alltid ligger bakom oss och är skilt från den stora hotfulla världen. ”Hem” har ofta starkt förknippats med det kvinnliga; modersmjölken, tryggheten och naturen. Medan civilisation har varit ett manligt laddat ord har natur varit kvinnans (ibid. 31-34). Behovet av termen nostalgi kan ha uppkommit då mannens sårbarhet, då den yttrar sig, genast måste diagnosticeras för att påvisa att den inte tillhör det normala. Nostalgi blev alltså även en förklaring på en ”misslyckad manlighet”. I krigssituationer när soldater bröt ihop på grund av alla de starka känslor som genererades var nostalgi ofta förklaringen till desertering snarare än svaghet (ibid. 73-75, 84). Följaktligen ansåg man vid mitten av 1800 talet att nostalgi drabbade den som var svag, osjälvständig och beroende och inte den som var självständig och flexibel. Med andra ord drabbade det de som hade lägre social status i samhället och som inte kunde kontrollera sina känslor lika bra

som de med stark viljekraft. Hemlängtan var därför en omodern känsla (ibid. 71-72) och när samhället var på full fart framåt under industrialismen blev nostalgi ett socialt fenomen som ansågs vara ett tecken på svaghet (ibid. 127-128). Nostalgin ansågs vara, konservativ och bakåtsträvande. Den var en hemlängtan tillbaka till en bättre tid än den nuvarande, en tid som inte var påverkad av moderniteten. Den var en modernitetsprotest som kommer ihåg och upphöjer ett falskt förflutet (ibid. 132-133). Att vara förändringsbar och förnuftig var under industrialismen lovvärt och än idag är detta ett eftersträvansvärt ideal. Kanske är en av de viktigaste egenskaperna år 2012, just att vara "flexibel" (ibid. 129). Olika tider lyfter fram olika känslor vilket gör att en känsla kan vara modern eller omodern.

Känslan gled alltså så småningom ifrån ordets ursprungliga innebörd och varje tid har lyft fram olika känslor till begreppet. Nostalgin som känsla gick till exempel från att tillhöra de "riktiga" nostalgikerna, de som blev sjuka av hemlängtan till att tillhöra de som känner rädsla och oro inför framtiden (ibid. 9-10). Man känner nostalgin som starkast när man är utsatt för stora livsförändringar. Detta gäller också för kollektiv nostalgi som kan uppkomma i samband med katastrofer eller stora samhällsförändringar. Nostalgi är selektiva minnen och bidrar även till att ifrågasätta historieskrivningen vilken också kan ses som selektivt minne (ibid. 147-148). Nostalgin är en känsla som förvandlar historien till en romantisk föreställning och gör det förflutna som till något attraktivt. Det förgångna blir mytiskt och nostalgin kan fritt rekonstruera minnen som aldrig funnits, och till och med bygga nya minnen på drömmar. Minnen kan leva sina egna liv och tar ingen hänsyn till historisk korrekthet (ibid. 145). Den nostalgiska vill hålla fast vid det förflutna, och återuppleva det men man vill inte återvända. Nostalgin är en längtan tillbaka till dåtid och om dåtiden kunde komma tillbaka och bli nutid, skulle det inte finnas någon nostalgisk längtan och denna diskussion vore då helt onödig. Nostalgi är en illusion om att hitta tillbaka till sitt inre jag och att en gång få återvända till dåtiden, och det är illusionen i sig som är åtråvärd. Att återuppleva det förflutna kan man göra genom att hålla kvar minnena och spara på objekt som hör den tiden till. Dessa objekt blir bärare av minnen och gör att nostalgi också kan produceras och konsumeras. Nostalgi är också en åtråvärd vara och kan säljas mycket dyrt. Det kan bland annat handla om retrosaker, uppbyggda miljöer i olika teman och kopior på saker. Denna produktion gör att nostalgin bara blir en reflektion av det egna samhället som konsumerar dessa varor (ibid. 146-149).

Nostalgi berör först och främst det självupplevda och Johannisson menar att det är svårt att vara nostalgisk över sådant som man aldrig upplevt och att det mest handlar om att se tillbaka till ett

bättre förr inom sin egen historia (ibid. 10-11) men jag delar inte denna uppfattning. Jag menar att nostalgi även kan kännas över ett förflutet som man inte själv upplevt. Historiskt återskapande har att göra med produktion av nostalgi. Johannisson skriver att begreppet nostalgi har förändrats och kommit att innefatta ett sökande efter ett inre jag och sin egen livshistoria (ibid. 159) och att reenacta en medeltidsrekonstruktion av staden Halmstad 1307 är, för de som har sina rötter i trakten, att utforska en del av sin egen historia. Att inte själv ha upplevt denna tid, hindrar inte tanken från att sväva iväg till förfädernas livsmiljöer och levnadshistorier. Många av de som lever som tvättäkta rockabillys och rekonstruerar 1950-tals bilar har inte heller upplevt den tidsålder som de försöker återskapa. Historien behandlas mycket selektivt och känslomässigt även här. Nostalgin fungerar som inspiration till trender och nyproduktioner av historiska prylar (ibid.28) och jag ser en ökande medeltidstrend i Sverige som bygger på en romantisk, nostalgisk bild av en hel tidsepok.

Autenticitet

Autenticitet betyder original eller ursprunglig och äkta, men paradoxalt nog används ordet och får sin betydelse snarare i de sammanhang där man talar om hur äkta ett objekt ”verkar” vara och inte då det är äkta (Petersson 2003:247). Autenticitet är alltså ett begrepp som används mycket när man har att göra med rekonstruktioner, kopior, och replikor. Ett objekt som ser autentiskt ut förmedlar en känsla av äkthet och det är detta som man strävar efter. Denna strävan följs av starka känslor av att söka efter sanningen och längtan efter att hitta den. Sökandet efter sanningen präglas av ett känslomässigt engagemang vars enda ram är autenticitet (Petersson 2003:248). Reenactment och nostalgi har en viktig sak gemensamt och det är strävan efter autenticitet. Båda representerar selektivt valda delar av historien som strävar efter att vara så autentiska som möjligt. När man talar om reenactment är autenticitet det absolut mest centrala begreppet. Autenticitet är vad som skiljer de olika aktörerna åt, det är det mest eftersträvarsvärda och det är genom detta som deltagarna bedömer och värderar varandra vilket skapar hierarki i gruppen. Det ger status både i och utanför gruppen då de som uppvisar mer autenticitet ofta även uppmärksammas uppskattande av allmänheten. De flesta reenactors är medvetna om att det är omöjligt att uppnå total autenticitet, trots att det är detta som de strävar efter. De som går mycket långt i sina försök till att uppnå autenticitet kallas ofta för ”superhardcore” och i den andra änden av skalan hittar vi de som kallas ”farbs”. Farbs är benämningen på de, vars kläder i reenactments är mycket långt ifrån autentiska och dessa personer stör ofta de som är superhardcore. En farbs blotta närvaro kan förstöra hela upplevelsen för den som är hardcore, då denna vill ha en så autentisk upplevelse som möjligt (Gapps 2009:397-400).

3. Primus Vicus

Halmstad är i år, 2012, en 712 år gammal stad. Dess beräknade ålder baseras på det första dokumentet som återfunnits där Halmstad nämns som stad. Detta är daterat till år 1307 och är ett privilegiebrev som dansken Kristoffer II utfärdade. Staden har sedan år 1307 flyttat sig längre nedströms Nissan och har växt till Sveriges 18:e största kommun. Exakt 700 år efter det officiella omnämmandet av Halmstad, skulle en rekonstruktion av denna medeltida bosättning komma att byggas nära den ursprungliga platsen. Den kom att ge nytt ljus på den annars så beskrivet ”mörka” medeltiden och mötte ett stort intresse från allmänheten. Primus Vicus, föreningen kring medeltidsbyn i Halmstad, kom att bildas ur detta rekonstruktionsprojekt och är en sammansättning av människor som av olika anledningar kommit att engagera sig i medeltiden.

En medeltidsby under uppbyggnad

När man kört på landsvägarna öster om Halmstad ett tag och slutligen kommit fram till medeltidsbyn möts man först av de höga majestätiska träden. En röjd grusstig leder in i en tät orörd blandskog där ljuset bara når marken bitvis. Smala strilar här och där liknar närmast vid guldglittrande pelare. I det tidiga kvällsljuset blir vägen trollsk. Efter en liten bits traskande möts man av en bajamaja och en gammal husvagn. Mängder med virke och verktyg ligger strött omkring. Vid vägens slut öppnar sig en glänta och det första man ser är det stora tjärade värdshuset. Gläntan är artificiell, det har krävts åtskilliga timmar i att röja den från stubbar och grenar. Hur kommer det sig att det här mitt ute i skogen kan se små medeltida trähus under uppbyggnad? För att ta reda på det svaret måste vi börja från början.

Halmstad 700 år

När Halmstad år 2007 skulle fira 700-års jubileum gjordes en stor satsning på att göra jubileet till en upplevelserik vecka. Halmstad kommun fick in olika förslag på hur jubileet skulle organiseras och beställde slutligen projektet ”Vågspel” som var Hallands Bildningsförbunds förslag. Budgeten för projektet låg på 8 miljoner kronor och bolaget ”Halmstad 700” skapades. Projektet Vågspel startade redan 2005 då också idén att skapa en medeltida bosättning rotades. Aktiviteter skulle pågå överallt i hela stan men mycket fokus låg på en upplevelsevandring längs med Nissan för att följa Halmstads utveckling genom 700 år. Halmstads första bosättning låg vid Övraby där en kyrkoruin från 1100-talet finns kvar. Här började vandringsleden som fortsatte längs med Nissan och slutligen in i den moderna stadskärnan. Längs med vägen hade man beslutat att ha olika stopp där man kunde få en inblick i hur livet i Halmstad såg ut vid en viss tid. Första stoppet skulle vara en prototyp på

hur den medeltida bosättningen vid Övraby kunde ha sett ut. Det är här, på en tomt bredvid fotbollsstadion Örjans Vall, som Primus Vicus historia börjar. Målet med medeltidsbyn var att få invånarna i Halmstad, som förlorat många av sina medeltida byggnader under 1960-talets intensiva rivande, att uppskatta sin historia. Flera personer anställdes genom Hallands Bildningsförbund för att lära sig mer om medeltida byggnadskonst och producera en, på ytan, tidstrogen miljö. De anställda rekryterades från det som nu kallas arbetsförmedlingens fas3 program. De anställda åkte på studieresor till väletablerade medeltids och vikingatida byggnads rekonstruktioner för att få tips och idéer till hur byn skulle ta form. De var bland annat i Foteviken, Koggmuseet i Malmö, Axtorna, Medeltidsveckan på Gotland, Köpenhamn medeltidsdagar och olika medeltidsmarknader. Projektet med medeltidsbyn hade en budget på ca 500 000 kronor. År 2006 började de första husen byggas vid Nissan. Timmerhusen prefabricerades, vilket innebär att stommarna och delarna till husen byggdes inomhus för att sedan fraktas till byggplatsen. Projektet tog fart och när byn stod klar inför jubileet fanns ett stort värdshus och ca 20 mindre hus på plats. Värdshuset och ett par av husen var gjorda med skiftesverk. Resten var kuliss, hus som producerats för att bidra till helhetsbilden och utan några större ambitioner om autenticitet. Månaderna innan jubileet var trycket hårt från skolor som ville komma på besök. Barn och ungdomsnämnden sköt till 100 000 kronor för att under en månad ha en lärare på plats för att guida skolklasserna runt och lära ut vad man åt, hur man färgade garn, sydde kläder och vad man hade för lekar. Medeltidskläder till barn syddes upp i stor mängd både genom Bildningsförbundet och av barnen själva på syslöjden. Det hela var en mycket lyckad satsning och skolbesöken fortsatte även efter jubileet (Hallandsposten A, 8/5 2007).

Under jubileumsdagarna 31 maj - 6 juni, beräknas att medeltidsbyn sammanlagt hade 500 000 besökare. Både halmstadbor och turister som kom långväga ifrån. Flertalet olika "knallar" med sina marknadsstånd, både lokala hantverkare och från olika platser i Sverige, utgjorde tillsammans huvudattraktionen: marknaden. Många statister och reenactors var på plats och spelade upp små scenarion, till exempel när danska hertig Kristoffer II kommer inridandes med privilegiebrevet. Hästar, getter och höns fanns i hagar runt byn. Elever från Kattegattgymnasiet tävlade med sina egentillverkade medeltida kastmaskiner om vem som kunde kasta längst ut i Nissan. En kastmaskin i full storlek, en rekonstruktion, byggdes också i byn vilken fungerade utmärkt. Sällskapet Vikingatida Skepp hade Vikingaskeppet Vidfamne liggandes vid en brygga precis vid byn. Det fanns representanter från Foteviken med som besättning. Den gotländska Ekoranchen sålde vildsvins-kebab och korv med rotmos. I byn gick medeltidsbandet Patrask runt och spelade musik och det fanns jonglörer, eldslukare och medeltida dansare. Jubileets uppståndelse var enorm och

månaderna innan präglades av febril aktivitet i Halmstads alla föreningar och kulturgrupper. Spänningen var mycket stor vilket späddes på ytterligare då Kungen och Drottningen var på besök och deltog i firandet. De åkte den inlånade paddanbåten (från Göteborg) på Nissan och följde upplevelseleden vattenvägen (Hallandsposten B, 21/5 2007).

Arbetet med att färdigställa byn involverade också en stor skara volontärer. De anställda såg till så att det fanns möjlighet för dessa att lära sig sy egna medeltidskläder vilket var mycket populärt. Vid tiden för jubileet var en sammansvetsad grupp volontärer som träffats kontinuerligt under året på plats i byn i sina egentillverkade dräkter. En stark gemenskap hade växt fram bland ”statisterna” och alla som var inblandade i projektet så när jubileumsdagarna var över, kändes det otänkbart att överge medeltidsbyn. Strax efter jubileet bildades därför en ideell intresseförening för att bevara och använda byn.

Primus Vicus bildas

Primus Vicus, är latin och betyder: ”den första byn”. Föreningen Primus Vicus bildades med tanken att ha en organiserad förening som står redo att driva byn vidare själva, utan kommunala medel. Många av de som arbetade med byn, statister, sömmerskorna och även många besökare blev medlemmar. Så småningom växte idéerna kring hur medeltidsbyn skulle kunna användas. Föreningens tanke har alltid varit att kunna ha öppet byn som en plats dit turister och andra besökare kan komma och få en inblick i hur livet kan ha sett ut på medeltiden. Målet har varit att skapa ett historiskt intressant besöksmål och att ha volontärer på plats som har tidsenliga kläder och som ägnar sig åt tidsenliga aktiviteter. Dessa ska kunna guida runt och förmedla kunskap på ett levande sätt genom att besökaren själv får uppleva och ta del i aktiviteterna. Det har varit viktigt att framföra att målet med bygget är att medlemmarna ska kunna lära sig mer om medeltida byggnadstekniker och hantverksmetoder. Ett annat mål är att nå ut till lokala hantverkare som kan ha intresse av att samarbeta genom deltagande i marknader och i att hålla studiecirkel. Byn ska också bli lämplig att använda till kulturevenemang som teater och levande rollspel.

Striden med Halmstad & Co

Bolaget Halmstad 700, gjordes om till Halmstad & Co när jubileet var över. Föreningen hade ett skriftligt kontrakt med dem på att få driva vidare byn, året ut 2007. Bolaget är kommunalt arrangerar evenemang och verkar för att Halmstad ska vara attraktivt både för stadens invånare och turister (URL:2). Bolaget anställde en ny VD från Göteborg, i januari 2008 och det var här som den

långa utdragna kampen med Halmstad & Co om att få behålla medeltidsbyn började. Tanken från kommunens bolag var att medeltidsbyn enbart skulle vara tillfällig och så småningom plockas ned. Det ansågs inte att byn kunde fortsätta existera på sin plats jämte Nissan. Föreningen Primus Vicus insåg däremot att byn hade mycket stor potential till att bidra till Halmstads turismnäring och verka för att öka stadens kulturliv. Föreningen hade vid denna tidpunkt ca 155 medlemmar. VDn var inte särskilt intresserad av den nybildade föreningen Primus Vicus. Utan någon dialog med Primus Vicus kontaktade hon Axtorna Historiesällskap utanför Falkenberg, och ville skänka bort byn till dem. Hon hade trott att Axtorna låg inom Halmstad kommuns gränser och Axtorna historiesällskap hade blivit mycket förvånade när hon kommit med förslaget. Primus Vicus protesterade. Det fanns ingen logik i att skänka bort en kommunal satsning på 500 000 kronor till Falkenbergs kommun vilket dessutom var ett avtalsbrott, då Primus Vicus fått klartecken och bygglov för att kunna fortsätta driva byn (Hallandsposten C, 19/3 2009).

Det var stundom svårt för föreningen att förklara för allmänheten om att intentionen var att driva byn vidare utan kommunala medel vilket resulterade i en hel del kritiska debattartiklar i Hallandsposten som betonade att byn var en belastning för skattebetalarna och att den inte egentligen hade någonting med historia att göra. Stödet för föreningen var trots viss kritik ändå mycket starkt hos allmänheten men striden var hård. Primus Vicus fick ett ultimatum, att inom ett par dagar lämna in samtliga nycklar till anläggningen. Vid ett möte som hölls på Halmstad & Co var det tydligt att om så inte skedde skulle det få konsekvenser. VDn hävdade att hon kunde göra vad hon ville med byn och jämna den med marken redan dagen efter om hon så behagade. Primus Vicus tolkade detta som ett direkt hot och vägrade lämna in nycklarna. Man fruktade att rivning eller uppeldning av byn väntade, alltså bemannade föreningen byn med antagandet att bolaget antagligen inte skulle vilja bli anklagade för anlagd mordbrand. Risken för att allt bokstavligt talat skulle kunna gå upp i rök eldade också på debatten i Hallandsposten. Hallandsposten publicerade, samma dag som Primus Vicus beordrats lämna byn, en artikel: ”Vi lämnar inte några nycklar” (Hallandsposten D, 30/3 2009).

Samtidigt som kriget om medeltidsbyn härjade, uppdagades interna konflikter i bolaget Halmstad & Co. Många av VDns medarbetare kände sig mobbade av henne och flera sa upp sig. En gick ut offentligt och berättade hur hon behandlat sina anställda (Hallandsposten E, 1/4 2009). Det började så småningom gå bättre för Primus Vicus när VDn hamnat i blåsväder och 28 maj 2009 skrevs ett kontrakt mellan Hallands Bildningsförbund och Halmstad & Co's jurist på att byn ska skrivas över

på Primus Vicus. 1 juli 2009 sa VDn upp sig i samråd med styrelsen och den 2 juli 2009 bjöds alla medlemmar i Primus Vicus in till segerfest i byn men det var en seger som var kortlivad. Marken hade ända sedan start ansetts olämplig för denna typ av bebyggelse och mer attraktiv för kommunen att använda till andra ändamål. Föreningen letade länge efter möjligheter till att flytta den till Laxön i Nissan och man förhandlade länge med markägaren men fick i slutänden inte något kontrakt. Det beslöts därför att en avveckling av byn var nödvändigt tillsvidare. Då byn inte var avsedd för ett permanent bruk utan mer av kulisskaraktär sparades endast de bättre byggnadsdelarna.

Packa ned och packa upp

Under två år stod byn ”nedpackad” och i två containrar förvarades alla de gemensamma insatser i byggnadskonstruktion och textilhanterverk som företagits. Föreningen har under tiden som byn varit nedpackad fortsatt existera med hopp om att hitta en ny placering. Istället fann föreningen en privat markägare med en fantastisk skogstomt, som var intresserad av att få medeltidsbyn som hyresgäst. Marken som föreningen nu arrenderar ligger ca 1 mil utanför Halmstad.

Arbetet hade hittills skett som ett arbetsmarknadsprojekt med Hallands Bildningsförbund som projektägare men när frågan om platsen var klar ansökte föreningen om EU pengar genom Leader-Halland landsbygd och blev beviljade detta. Leader är ett EU-finansierat organ som har som syfte att utveckla landsbygden. Härifrån kan man söka EU-pengar till olika projekt (URL:7). Projektet, att bygga upp medeltidsbyn i Jonstorp och återuppta verksamhet, fick arbetsnamnet ”Terra Firma” som på latin betyder fast mark, vilket är just vad föreningen hittat till sin by. Arbetet utförs i första hand som arbetsmarknadsprojekt med i genomsnitt fem deltagare inom fas3 i jobb och utvecklingsgarantin. En arbetsledare, för vilken visst arbetsmarknadsstöd utgår är anställd av föreningen och en projektledare är anställd på halvtid. När jag intervjuar projektledaren som är 61 år och jobbade med 700 års jubileet som bygg- och teknikansvarig säger han: ”Det var jag som åkte på att bygga den här byn från första början, och sen har jag inte blivit av med den” och skrattar. Det är uppenbart för alla att han tycker om projektet med medeltidsbyn. Det var trots allt han som drev på att det skulle startas en ideell förening som skulle kunna driva byn efter jubileets slut. Han förstod att det var många som var intresserade och för att kunna driva den behövdes organisation. När jag frågar honom varför han drev på så hårt och aldrig gett upp hoppet om byn, svarar han ”prestige!” och vi båda skrattar. Allt jobb som lagts ner på byn kunde ju inte bara stå där och ruttna. Projektledaren är stolt över byn. Det är ”världens enda prefabricerade medeltidsby” säger han och syftar på husstommarnas födelse inne på lokstallarna i Halmstad. Att ta över byn var en lång och

utdragen kamp mot bolaget Halmstad & Co. Det blev en stor offentlig debatt och advokater kallades in från båda parter. Att äntligen få bygga upp byn och driva den i egen regi på en privat tomt känns som en seger över kommunen och Halmstad & Co. I det hela ligger en stor portion med prestige. Projektledaren tycker att projektet blir roligare och roligare för var dag. Medeltidsintresset har alltid funnits, och under arbetet med vågspel gjorde han mycket förundersökningar om medeltiden vilket ökade intresset. Han tror att det ligger mycket i det här med kläderna ”att spöka ut sig” när det kommer till varför den här typen av aktiviteter är så populärt. Det kan krävas mycket till för att en vuxen ska ta på sig medeltidskläderna men när denne väl gör det så är det väldigt kul. Det är som teater, och man kan bli en annan person. Det är något märkligt som händer när folk får på sig medeltidskläderna menar han. Först kan de vara skeptiska men när de väl fått dem på sig så går de in i rollen som medeltidsmänniska utan protest. Lika så skolbarnen, en del vill först inte klä ut sig men när kläderna väl är på förändras de. Det är något speciellt med medeltiden menar han. Det finns inte så mycket sparat, och ingen vet riktigt exakt hur det såg ut vilket gör det ännu roligare att återskapa. Vi sneglar båda bort mot ett av husen som vi är tveksamma till om det verkligen ser medeltida ut och skrattar. En medlem har byggt en liten altan på framsidan och projektledaren har fått sätta stopp för diverse olika utbyggnader. Friheten att komma till medeltidsbyn och bygga är inte total, det finns regler och målet är att byn ska vara en rekonstruktion.

Bygglov

I slutet av februari 2011 beviljades bygglovet för 16 byggnader på en yta som är ca 265m². Vårdshuset uppmäter 6x12 Meter och är betydligt större än de övriga byggnaderna. Dessa är mellan 2x3 meter och 5x6 meter. Byggnaderna består av: vårdshus, smedja, avträde, krukmakeri, bryggeri, skrädderi och 7 hus som är avsedda som fiktiva bostäder. Två hus har en medeltida utsida men en modern insida. Det ena är ett lite större hus som är isolerat och har en gasol-kamin, som ska användas till förvaring och möten. Det andra är en redskapsbod. I skrivande stund är byggnaderna fortfarande under byggnation och innehåller ännu inte några föremål. Styrelsen har beslutat att det är viktigt att husen ges en trovärdig personlig prägel, det vill säga; det måste se ut som att någon bor där. Föreningens medlemmar har kunnat ansöka om att bli ”stugfogde”. Detta innebär att en eller flera personer blir ansvariga för att ta hand om huset och inreda det, dock finns det regler som man måste hålla sig till och det är viktigt att dessa hålls.

Vad går och vad går inte?

Under våren 2012 har medlemmarna tillsammans med styrelsen tagit fram en första version av ett ”styrdokument” för byn. Detta ska fungera som ett dokument med stadgar om hur föreningen vill att byn ska drivas, med vilken målsättning och med vilka regler. Dokumentet tar framförallt upp hur föreningen ställer sig till krav på autenticitet och vilken nivå av historisk korrekthet man vill lägga sig på och målen för detta inför framtiden. Styrdokumentet ska fungera som ett regelverk som föreningen själva satt upp. Häre ska det stå klart och tydligt vad som går an vad som inte går an i byn. Föreningen vet att nivån på historisk korrekthet inte är i närheten av vad andra liknande projekt har lyckats uppnå men vet också att de har åstadkommit mycket på kort tid. Föreningens projektledare formulerar detta: ”Bättre att ha 16 hus än att ha ett”. Styrdokumentet fastställer att den gemensamma önskan är att byn ska komma upp fort så att den kan användas för verksamhet och att man sedan efter hand försöker förbättra och utveckla den med högre krav på historisk korrekthet. I styrdokumentet finns det också punkter som krävt och kommer att kräva mer diskussion. Det är bland annat frågan om hur byn ska kunna förmedla kunskap kring religion på medeltiden. Föreningen har stött på problem. På tidigt 1300-tal, var Sverige kristnat och de flesta byar och samhällen låg i anslutning till eller hade närhet till en kyrka eller ett kapell. Varken kyrka eller någon vidare entusiasm kring att reenacta katolicism finns i föreningen. Det har därför diskuterats hur man möjligen skulle kunna frångå kravet på att vara katoliker. Skulle människorna i byn möjligen kunna vara av rebellisk sort och fortfarande praktisera gamla hedniska ritualer? Intresset för att iscensätta dessa är nämligen mycket större.

Kunskapsförmedling till varje pris?

Kunskapsförmedlingen som man anser vara en viktig del av verksamheten har alltså en gräns. Man är inte beredd att gå hur långt som helst för att uppnå autenticitet. Frågor kring hur man ska göra med saker som har att göra med medlemmarna/volontärernas utseende har diskuterats och rört om i grytan hos medlemmarna. Det handlar om huruvida tatueringar, piercings, smink och konstiga frisyrer ska tillåtas. Även frågor kring hur man ska göra med rullstolsbundna medlemmar har diskuterats, men beslut har skjutits på framtiden då föreningen inte för tillfället har någon rullstolsbunden medlem. Det finns svårigheter och rent utav stora problem kring att skapa en plats som ska förmedla historia och samtidigt ha en levande förening med frivilliga och volontärer. Det verkar också finnas vissa skillnader mellan de nordiska länderna kring hur strikt man kan vara i sin kunskapsförmedling utan att gå för långt. Var lagens gränser för diskriminering går är i vissa fall hårfint. Föreningen Primus Vicus har gemensamt kommit fram till att det viktigaste är att det ska

vara roligt att vara i medeltidsbyn och att vara medlem. De vill inte vara någon ”hardcore” rekonstruktionsplats utan vill istället försöka behålla glädjen och intresset för medeltiden.

Internationella nätverk inom rekonstruktion

Primus Vicus är sedan 2011 medlem i NOOAM; Nordic Association of Archeological Open Air Museums. Detta är en samlingsorganisation för nordiska föreningar som ägnar sig åt rekonstruktioner och levande historia. NOOAM är i sin tur medlem i EXARC, ”European Exchange on Archaeological Research and Communication”. Detta är den internationella samlingsföreningen för de som håller på med experimentell arkeologi, open-air museums och föreningar som håller på med rekonstruktioner av olika slag. Organisationen står i anslutning till ICOM, International Council of Museum, och representerar de museum som sysslar med så kallade open-air museums. Man skulle kunna säga att EXARC fungerar som en stor kunskapspool som innehåller samlade kunskaper och erfarenheter kring rekonstruktion och experimentell arkeologi. Genom dem kan man få kunskap och tips om hur man bygger tidsenligt och bäst driver den här typen av anläggningar, hur man hanterar besökare och hur man förmedlar kunskap genom ”levande historia” reenacting och rollspelande. Man kan också hitta manualer för hur man spinner ull, brygger öl, binder böcker eller drejar lera på ett historiskt korrekt sätt. Syftet med organisationen är att förbättra kvalitén på de anläggningar/föreningar som är medlemmar (URL:4). EXARC har medlemmar i 25 olika europeiska länder. Under de senaste tio åren har dess medlemmar stadigt ökat. Antalet institutioner som är medlemmar har ökat från 10 st år 2001 till 68 år 2011. Antalet individuella medlemmar har ökat från 3 st till 34 st under samma år (URL:5). Det finns uppenbarligen ett växande antal rekonstruktionsprojekt som finner gemenskap i dessa två paraplyorganisationer och det skapar en stor internationell plattform för utbyte av tankar och idéer kring rekonstruktion. Kontakten med de ca 30 andra svenska föreningar, som driver liknande anläggningar, igenom NOOAM har gett inspiration och kraft till Primus Vicus att stå upp för vad det är som föreningen håller på med.

Människorna i Primus Vicus

Idag har föreningen Primus Vicus 30 medlemmar och engagemanget finns på alla nivåer. Det finns en grupp medlemmar som är mycket engagerade som utgör kärnan. Det finns också de som är mycket intresserade av medeltiden och hittat föreningen genom sitt intresse, hobbyisterna, dessa är ofta med i flera andra historiska föreningar samtidigt och ägnar otroligt mycket tid åt denna hobby. De som hittat föreningen genom det sociala är alltid med när det ska grillas men inte ofta när det ska byggas. Det finns också de som måste vara i byn trots att de inte är särskilt intresserade av medeltiden, för att det är deras arbetsplatsplacering genom fas3. Engagemang finns alltså på alla olika nivåer och jag kallar de olika grupperna jag nämnt: **de drivande, hobbyisterna, de sociala och de tvungna**. Gränserna mellan kategorierna är flytande och man kan transportera sig mellan dem.

De drivande

De som är drivande har olika anledningar till varför de är det. Jag intervjuar Bertil en man i 60års åldern, i medeltidsbyn som kallar sig ”miljöhantverkare”. Han är utbildad skeppsbyggare och har varit med och byggt ett par vikingaskepp. Vi sätter oss på en hög med timmer och han berättar om sitt intresse för experimentell arkeologi, att få testa sådant som arkeologerna grävt fram. Han vill lära sig mer om medeltiden och medeltida byggtekniker men först och främst är han med i föreningen för att det är trevligt och roligt men ser det också som en del av sökandet efter sina rötter och som ett sätt att få en ökad förståelse för sina förfäder. Bertil är också engagerad i ”omställningsrörelsen”, en rörelse som vill sakta ner saker och ting. Han menar inte att vi ska gå tillbaka till medeltiden men att vi ska göra motstånd mot förändringar. Han säger att vi kollapsar om vi inte börjar andas snart och satsa på ”nedväxt” istället för tillväxt. Bertil ger tydliga exempel på hur han anser att människan gått vilse i den hotfulla ständigt föränderliga världen och att vi måste hitta tillbaka till naturen, hitta hem igen. Han visar en viss oro för att vi människor ska tappa bort viktiga kulturella kunskaper och för att vi ska glömma bort hur våra förfäder levde. Bertil är med bland de drivande, och är också engagerad i andra föreningar som bland annat håller på med vikingatid, vikingaskepp, fornsed och asatro.

”Vi måste, vi kan liksom inte ha tillväxt i absurdum va, det är de sista hundra åren med industrialismen och allt det här som vi liksom har våldfört oss på moder jord på nåt vis va. Vi måste börja hitta tillbaka till någonstans där vi hamnar i balans med naturen runt omkring oss. Vi är ju en del av naturen, vi är ju biologiska varelser och vi kan inte liksom, vi

kan, även om vi tror att vi är med i Facebook och finns ute på cyberspacen så är vi faktiskt människor av kött och blod och där någonstans bottnar det va i att man måste försöka, mänskligheten måste komma tillbaka” - Bertil.

Per är ca 45 år, arbetar på en mekanisk verkstad och är politiskt aktiv i socialdemokraterna. Han är också ny som ledamot i styrelsen för 2012. Per har varit intresserad av medeltiden ända sedan skoltiden och säger att det som lockar med denna period är att det är ”back to basics”. Han är fascinerad över hur man över huvud taget kunde leva då. Hur fungerade livet? Medeltiden är en intressant period då det var då som de första städerna växte fram.

Hobbyisterna

Jag träffar Hannes i det hus i byn som han har ansvar för. Han kämpar med att lägga sovloftets brädor jämnt. Han är 25 år, läser till lärare och var med i bygglaget som byggde byn inför jubileet. Han har ett stort fritidsintresse för bygge och hantverk. Han är även intresserad av historia och sysslar med reenactment. Han har själv knåpat ihop en ringbrynja och varit med i slaget vid Axtorna vilket han tycker är ett roligt sätt att tillämpa historia på. Han gillar att klä ut sig och slåss med svärd vilket han tycker ger en bra inblick i hur det kunde ha sett ut på slagfältet men han gör det mest för skojs skull. Primus Vicus är för honom ett kul tidsfördriv som passar hans intressen. Det ger honom tillfredsställelse och självförtroende att få vara med och bygga något som blir stående och han tycker det är skönt att komma ut i naturen.

Johan är en ”hardcore” reenactor. Han är med i flera olika sällskap som ägnar sig åt medeltida reenactments. Han är mycket noga med att ha någon slags historisk bevisning för att allt han har på sig är autentiskt. Johan bekräftar att det finns ett uttryck i reenactorsammanhang som syftar på människor som tycker att det är sexigt med medeltidskläder, rustningar och reenactment. Han säger att man brukar kalla en sådan person för ”plåtkåt”.

De sociala

De sociala betonar medeltidsbyns sociala funktioner och hantverkets betydelse. Mia är 28 år, arbetar som grafisk formgivare och är styrelseledamot i Primus Vicus. Mia halkade in på medeltidsspåret genom sina vänner och sedan dess har medeltidsintresset vuxit fram tillsammans med byn. Hon har hållit på med lajv men särskiljer sig själv från ”fanatiker” och menar att det är skönt att Primus Vicus inte är så fanatiska som man kanske är i andra föreningar. Hon tycker att det

är bra att byn växer upp snabbt så att man har en stor grund att bygga utifrån, och att sedan successivt förbättra den istället för att vara fanatisk med att allt ska vara tidsenligt. Hon är framförallt med för att det är roligt och socialt men också för att komma ut i naturen och skapa med händerna. Medeltidsbyn är ett avbrott från det stillasittande jobb hon har. Mia tycker att det viktigaste med byn är att medlemmarna ska kunna njuta av platsen.

Lisa är 30 år och arbetar som inredningssnickare. Hon bor på landet men tycker ändå att det är trevligt att komma ut på landet, till medeltidsbyn, och träffa folk ifrån stan. Hon har länge haft ett medeltidsintresse och har alltid gillat medeltidsfilmer. En vän introducerade henne för levande rollspel (lajv) och på det sättet utvecklades hennes medeltidsintresse. Hon är mycket intresserad av hantverk vilket avspeglas på hennes yrkesutbildning som inredningssnickare men hantverket som hon gör på jobbet är väldigt annorlunda från det i byn. På jobbet arbetar hon nästan bara med maskiner och i medeltidsbyn kan hon ägna sig åt äldre tekniker vilket hon tycker är intressant.

Maria är 22 år och har alltid varit intresserad av historiska kläder och därmed även medeltiden. Hon hittade medeltidsbyn under 700årsjubileet och har gått med i Primus Vicus efter att ha blivit introducerad av en vän (Lisa). Maria tycker att det är ett roligt, socialt sätt att fly från vardagen och hon tycker att det är kul att kunna använda alla de kläder som hon älskar att sy.

Jag frågade några av de tjejer som skulle kunna benämnas som ”de sociala” om de ansåg att de först och främst var engagerade för att träffa folk och om de eventuellt kunde tänka sig att träffa någon likasinnad kille. Först nekade alla till att detta skulle vara den primära anledningen till deras engagemang och skrattade åt påståendet men när jag sedan undrade om det kunde vara sextigt med män i medeltidskläder erkände tre av de fem intervjuade att de hade tidigare haft partners som de träffat i medeltidsbyn. En hade till och med träffat sin nuvarande sambo där. De hade träffat killarna när de alla varit klädda i medeltidskläder och slutligen konstaterar en av tjejerna att det faktiskt kan vara riktigt sextigt med killar i medeltidskläder.

De tvungna

Peter är 46 år och anställd som arbetsledare för byggjobbarna i byn, han har ett nystartsjobb. Peter har varit med från starten och började som praktikant med att bygga inför jubileet 2007. Han hade

först inget medeltidsintresse utan såg det bara som ett jobb men under de 5 år som han arbetat med byn har ett personligt intresse växt fram. Att flytta byn och börja röja en ny plats i skogen har inte varit lätt och han har tvivlat på byns framtid många gånger. Allt verkade hopplöst när rötter och stubbar som skulle upp ur marken verkade finnas i ett oändligt antal. Grovarbetet var tråkigt och under vintern var det väldigt ogästvänligt. Vissa gånger har han ställt sig frågan om vad det ska vara bra för att ha en medeltidsbyn, men det har varit i stunder av regniga, kalla vinterdagar då han kämpat med att röja i skogen. Nu när det är vår och vankar mot sommar tycker han bara att det är positivt. När byn nu börjar ta form och husen kommer på plats ser han potential. Han basar över de ca 6 stycken jobbare som är anställda genom arbetsförmedlingens Fas3. Han är imponerad över att de allra flesta som kommer genom Fas3 till medeltidsbyn tycker att det är roligt och gärna vill stanna. Han påminner om att det är en mycket tråkig anställningsform och är glad att byn kan göra den lite roligare. När det gäller byggnadstekniker och den experimentella arkeologin uttrycker han sig: ”Man kan inte komma på vissa saker utan att göra det. Man tror ofta att det tar jättelång tid att göra allt manuellt, men det gör det inte” - Peter.

Anita, 60 år började arbeta med medeltidsbyn genom jubileet som ansvarig för textilarbetet. Hon är idag anställd genom Fas3 i medeltidsbyn med samma ansvar. Hon är utbildad inom äldre textila tekniker och har jobbat på folkhögskola med textillinje i tio år med vävning som specialitet. Att det inte finns så många arkeologiska textilfynd från medeltiden gör hennes jobb svårt men också mycket spännande. Hon har varit intresserad av historia sedan hon var liten och vill gärna arbeta i byn. Anita hoppas på att den nya byn ska bli bättre, rekonstruktionsmässigt, och att människorna som samlas för att jobba med byn är engagerade och inte bara ser det som ett sätt att få sin försörjning vilket tidigare varit fallet. De tvungna har inte visat lika stort intresse för historieförmedlingen vari konflikt har uppstått.

Hanna är ca 25 år och arbetar som Fas3 anställd. Hon hade tidigare inget medeltidsintresse och visste inte om att det fanns en medeltidsbyn innan arbetsförmedlingen berättade det. Väl på plats tycker hon ändå att det är en bra ide att bygga en medeltidsbyn. Men precis som intresset växte för arbetsledaren Peter, så kan det tänkas växa även för Hanna och om umgänget med arbetskamraterna är givande kanske hon går över till att bli en av de sociala.

Därför återskapar de historien

De olika anledningarna jag har kunnat hitta till att människor engagerar sig i ett historiskt återskapande är följande:

- Man vill få utlopp för sitt intresse för hantverk och historia

Det som är gemensamt för alla i byn (utom de tvungna) är att de har ett stort intresse för historia och att de gärna vill använda sina historiekunskaper till något praktiskt. En del personer har också kunskaper om historiska byggnadstekniker och hantverk som de gärna vill få utlopp för. Det handlar om allt från skeppsbygge till sömnad av medeltidskläder. Det finns till exempel de som har specialkunskaper om textil och keramik. Man önskar att få sätta sina talanger till verket och leva ut historien, så som man uppfattar den. Objekten som produceras är oerhört viktiga här, husen, hantverket och kläderna. De blir bärare av den historia som föreningen vill berätta, så som de vill berätta den. Johannisson pratar om hur man försöker hålla kvar minnen genom att spara på objekt och genom dessa objekt återuppleva det förflutna, om så bara för en stund (Johannisson 2001:146-149). Min teori är att detta även måste gälla för rekonstruerade objekt. Dessa är också bärare av minnen vilket gör att dessa i sin tur också kan bli objekt för nostalgi. De rekonstruerade objekten har en slags dubbel historia. En nutida, som den som jag berättat om Primus Vicus ovan, och en fiktiv som man vill ska bli så autentisk som möjligt. Genom att rekonstruera objekt och med sina samlade kunskaper om hantverk och historia försöker man återuppleva det förflutna. För precis som Bertil uttrycker det så vill man inte leva på medeltiden, man vill helt enkelt bara få en upplevelse av den (ibid. 148). Kläder är en viktig del i rekonstruktionen för Primus Vicus. Maria som syr medeltidskläder ville hitta ett sammanhang att kunna bära dem i och gick därför med i föreningen. De flesta syr sina egna kläder och varannan onsdag har föreningen sykväll för dem som vill komma och få hjälp med att skapa en tidsenlig dräkt. Projektledaren tar upp det mystiska med att komma till byn och ta på sig medeltidskläder. ”Det är någonting märkligt som händer” när folk får på sig medeltidskläder. Att få på sig medeltidskläder och delta i medeltidsbyn eller i ett reenactment tillåter en person att träda in i en roll. En roll inom reenactment kan vara att spela en annorlunda version av sig själv och hur man tror att man skulle ha varit för 700 år sedan eller en historisk person.

Att gestalta en person som har funnits på riktigt, kanske till och med från den egna släkten skapar en djup historisk förståelse. Reenactors lägger ofta ned väldigt mycket tid på att göra

efterforskningar om den person de tänker efterlikna och finns det material så läser de på. Vissa läser dagstidningar för att få en känsla av den tid som ska reenactas och för att få en inblick i vad den gestaltade personen gick runt och tänkte på (Gapps 2009:395).

- Man vill fly från verkligheten

Bodil Petersson beskriver deltagandet i rekonstruktioner och reenactments som en önskan om att vara med om en tidsresa. Tidsresan är lekfull och full med äventyr och man reser till en annan plats där saker och ting är mycket annorlunda. Att göra tidsresor till medeltiden blir mer och mer populärt och det finns som ovan nämnt väldigt många som har satsat på att erbjuda denna typ av resor. Antalet medeltidsmarknader är mycket stort och både dessa och rekonstruerade byggnader fungerar som en tidsmaskin. Det är viktigt att det skapas en ”medeltida stämning” på platsen för att tidsresan ska kunna ske vilket medeltidsföreningarna bidrar med i form av reenactors, gycklare, tornerspelsgrupper etc. Det man söker efter när man reser till medeltiden är kultur och kontrast. Medeltidskulturen, i dessa sammanhang, präglas av fest, handel och social samvaro. Den har också ett fokus på klädedräkter och riddare. Kontrasten mot nutiden är stor då medeltiden präglas av mycket tydliga makthierarkier och könsskillnader (Petersson 2003:377-379). Detta visar på att människor söker efter en kontrast till det samhälle de lever i idag. Reenactandet av en medeltida vardag är ofta strikt uppdelad efter kön, vilket idag är en kontrast till västvärldens vardagsliv. Det finns alltså något som lockar med medeltidens kontraster till vardagslivet och det finns en vilja att fly denna verklighet. Ett par av medlemmarna i föreningen har stillasittande jobb och ser byn som ett sätt att byta ut den verkligheten för en stund.

Flykten kan också vara från samtida ideal och könsroller. Medeltiden beskrivs ibland som en tid då ”män var män och kvinnor var kvinnor” och skulle då ställas i kontrast till dagens relativt jämlika och uppblandade samhälle. Johan berättar att uttrycket ”plåtkåt” uppkommit för att beskriva dem som tycker att det är sexigt med människor klädda i medeltida rustning eller medeltidskläder och tjejkorna som jag pratade med i byn erkände att det fanns sanning i påståendet. Det är sexigt med män i medeltidskläder, menar dem. Även en mindre snygg kille kan tydligen bli riktigt snygg i ett par hosor och en skitig tunika. Att det var en tydlig kontrast mellan könen, och den sexuella dragningskraften i detta verkar också vara något som lockar människor till att rekonstruera det förflutna och hänger ihop med nästa anledning till engagemang:

- För att träffa andra människor

Den sociala aspekten är tydlig och gemenskapen i föreningen betonas ofta. Flera av medlemmarna i Primus Vicus säger att det viktigaste är att ha roligt tillsammans och att det ska vara roligt att engagera sig. Tjejerna som intervjuades var tydliga med att de var med i byn på grund av att det är ett sätt att träffa folk och det visade ju sig till och med att det var ett sätt att träffa partners på.

- Man anser att viktig kunskap har gått förlorad

Projektledaren nämner att det som gör medeltiden särskilt spännande att rekonstruera är just att det finns så lite bevarad kunskap. Det finns hål att fylla. Per, en av de drivande, bekräftar också att han tycker att viktig kunskap om hur man levde på medeltiden gått förlorad. Han vill genom sitt engagemang ta reda på hur de levde då och förmedla detta vidare. Det är först och främst västerländska industriländer som ägnar sig åt rekonstruktioner av förhistorisk tid. Det verkar finnas en särskild oro i dessa länder att förlora sin traditionella kultur och kunskaperna och teknikerna som följer med den. I utvecklingsländer är inte denna oro lika tydlig då man lever närmare den dåtid som man i industriländerna har kommit allt längre ifrån. Rekonstruktion är alltså något man ägnar sig åt då man anser att kunskaper från en avlägsen tid gått förlorade (Petersson 2003:27, 19). Detta uttrycks tydligt i projektet med Södra Råda Gamla Kyrka och flera av medlemmarna i Primus Vicus uttrycker ett sökande efter förlorad kunskap om medeltida byggnadstekniker och levnadsförhållanden.

För att undvika att historiska händelser inte faller i glömska är ett sätt att försöka förhindra detta att bygga ett monument över händelsen. Reenactors är, enligt Gapps, som kringvandrande monument. De är viktiga som levande minnesmärken, då de bidrar till att förmedla kunskaper om det förflutna och att förfriska det gemensamma minnet av historiska händelser (Gapps 2009: 395-396). Rekonstruktionerna blir ett sätt att gemensamt minnas, precis som målet med Battle of Wisby var, att uppmärksamma och minnas Sverige och Danmarks gemensamma historia.

- Man anser att nutiden har gått vilse

Bertil ger ett tydligt exempel på hur nutiden kan anses ha gått vilse. Han anser att vi har förgripit oss på moder jord genom att tillåta tillväxt till absurdum. Mänskligheten i oss människor, insikten att vi är av kött och blod, är borta och han nämner tekniken som något som skulle ha kunnat orsaka detta. Han vill sakta ned och komma i balans med naturen igen. Denna längtan till naturen, kan kopplas till den hemlängtan som en gång definierade ordet nostalgi. Att längta till naturen kan vara

att längta ”hem”, om hem är en inbillad, paradisk plats förlagd till en annan tidsepok då allt verkade vara lättare. ”Hem” har en koppling till det kvinnliga; precis som naturen (Johannisson, 2001 s.31-34). Att anse att nutiden är inne på fel spår verkar också dra med sig en längtan tillbaka i tiden, nostalgi. Pers kommentar om att det var lite mer ”back to basic” på medeltiden skvallrar om att han anser att samtiden är något förvirrande. Rekonstruktion blir precis som nostalgin en gång definerades, en modernitetsprotest som hyllar det förflutna (ibid. 132-133).

- För prestige och politiskt motstånd

En av anledningarna till att Bertil engagerar sig i medeltidsbyn är för att göra motstånd mot förändringar i samhället. Likaså beskriver projektledaren att han drev på projektet med byn för att inte kommunen skulle få lägga ned ännu en kulturverksamhet. Att segra över kommunen och Halmstad & Co, och än en gång bygga upp rekonstruktionen blev en politisk manifestation för föreningen. Det politiska motivet kanske är den äldsta anledningen till att man gör rekonstruktioner. Petersson tar upp en dansk rekonstruktion som gjordes så tidigt som på 1700-talet av en uråldrig gravplats då man på den tiden ofta ville skapa romantiska stämningar av forntidsepoker. Den romantiska stämningen är lika viktig för rekonstruktioner än idag men att göra en rekonstruktion av forntida monument var då framförallt ett sätt för kungamakten att legitimera sin makt och hävda sin rätt till landet (Petersson 2003:45-49). Föreningen Primus Vicus gav sig inte och lät inte kommunen vinna slaget om medeltidsbyn. Denna prestige som kan kännas av att knäppa beslutsfattarna på näsan har utgjort en drivkraft för många i föreningen. Prestige finns också i att kunna säga att man deltagit i ”slaget vid Axtorna 1565”, eller ”Battle of Wisby” fast som reenactor i modern tid. Kanske beror dock mängden prestige som man känner på om man överlevde slaget eller inte. Det kan också finnas en otroligt stor portion prestige i att under ett reenactment ha låtsats få ett stort köttår på halsen och ha gjort så att det sett trovärdigt ut eller helt enkelt slagits och dött på ett autentiskt sätt. I slutänden så överlever ju alla och kan känna sig nöjda med att inte varit med när det verkligen begav sig.

- Man fick ett jobb

Många av de som arbetar med medeltidsbyn i Halmstad är inte där på frivillig basis och deras anledning till engagemang är således att man fick ett jobb där. De har fått anställning via arbetsförmedlingens arbetsplatsprojekt (fas3) och har oftast inte haft något intresse av medeltiden tidigare. Denna grupp, som jag ovan kallar för de tvungna har en mycket viktig roll i Primus Vicus.

Utan dem hade inte projektet kunnat genomföras. De som är anställda genom fas3 får lön genom arbetsförmedlingen och föreningen får också en summa pengar för att ta emot dem. Den största delen av allt byggarbete görs av dem och skulle arbetet ha genomförts enbart av medlemmarna så hade det inte funnits mycket till by idag. Arbetsledaren beskriver byn som en bra plats att hamna på, när man har en tråkig anställning och att många mår bra av att hamna i den här typen av arbete. Anita beskriver att det tidigare förekommit vissa konflikter över att vissa inte varit tillräckligt engagerade i arbetet med byn eller i mötet med besökare. Bara för att man blivit tvungen till att vara i medeltidsbyn är inte detta en dålig anledning. Vi ska komma ihåg att projektledaren i Primus Vicus en gång började som anställd och beskriver det hela med att han ”åkte på att bygga byn och inte har blivit av med den”. Han var ”tvungen” men gick sedan till att bli en av de drivande. Att få arbetsplatsplacering i en medeltidsby kan få stora konsekvenser för ens framtida liv och risken är stor att man blir kvar och då tillämpar någon eller några av de andra anledningarna till att engagera sig.

Tillbaka till framtiden

Det finns alltså olika drivkrafter som gör att människor ägnar sig åt rekonstruktion och en person kan ha flera av dessa samtidigt. Bakom dessa drivkrafter (alla utom den att ”man fick ett jobb”) döljer sig också en längtan efter en svunnen tid, ett förflutet som ter sig paradisiskt i tankens värld. Denna längtan, nostalgin, handlar för Primus Vicus framförallt om medeltidens antagna enkelhet, närhet till naturen, estetik och byggnadstekniker. Detta är ett mycket selektivt urval. Trots att man strävar efter autenticitet är man väldigt selektiv och många viktiga delar som skulle bidragit till en mer autentisk helhet av rekonstruktionen väljs bort, som till exempel i Primus Vicus fall: katolicismen. Katolicismen är en av många delar av tidsperioden som man inte är nostalgisk över. De föreställningar vi har om det förflutna präglas av den tid vi lever i nu. Varje tid har sina ideal och sin längtan som också påverkar det förflutna. Rekonstruktionerna speglar framförallt svår samtid. Det som präglar vår samtid sätter genom rekonstruktionerna även sin prägel på dåtiden och i detta fall i vår tid är det kanske sekularism, miljömedvetenhet eller något annat samtida ideal (Pettersson 2003:367) som sätter sin prägel på vad vi är nostalgiska över. Primus Vicus värnar om att det ska vara roligt att rekonstruera det förflutna vilket det också är. I detta nostalgiska tillstånd av avståndsromantik tillåter man sig att låta fantasin flöda och ledas på en tidsresa full av äventyr. Historiska kunskaper blandas med förväntan och en längtan bort. Bort till en annan verklighet, en dåtida verklighet. Man tillåts fantisera om sig själv, fast levande i en annan tid vilket ofta är en stark inre upplevelse. Nostalgi idag blir en form av jagsökande, när man försöker hålla sig fast i en tid,

med alla sina krafter, medan man ser sin omvärld som kaotisk och okontrollerad (Johannisson 2001:159). Petersson pratar också om att rekonstruktion och reenactment har med självförverkligande att göra (Petersson 2003:380). Det handlar om sökandet efter sitt inre jag, genom minnen och föreställningar om det förflutna.

Kompromisser görs hela tiden när man gör en rekonstruktion. En helt autentisk rekonstruktion av en medeltidsby skulle ta extremt lång tid att bygga med medeltida tekniker och projektledaren uttrycker kompromissen tydligt när han säger: ”Bättre 16 hus än bara ett hus”. Bekvämligheten och att skära ner på autenticiteten blir ett sätt att nå fler människor. För trots de olika typerna av engagemang verkar alla vara överens om att det är bra att medeltidsbyn byggs upp snabbt istället för att ha alltför stränga autentiska krav. Föreningens medlemmar är beredda att kompromissa om vissa saker för att kunna utnyttja byn och komma igång med någon typ av verksamhet. Det ser underligt ut med hustak som är täckta med modern takpapp men kyrkspån och andra medeltida tekniker för takläggning skall provas ovanpå takpappen och misstron bemöts med mottot: ”det som inte syns, finns inte”. För att återgå till vad Radtchenko sa om rekonstruktioner och reenactments så gör bekvämligheten förmedlingen av historien mer tillgänglig men historikerna skulle inte hålla med om att den är korrekt (Radtchenko 2006:127-128). Bekvämligheten med takpapp är nödvändig för att kunna behålla antalet engagerade i föreningen men samtidigt hamnar den i motsats till ett viktigt syfte med rekonstruktionen: att inhämta kunskap om gamla byggnadstekniker. Peterson skriver:

Autenticiteten har betydelse för upplevelsen av det förflutna i rekonstruktion. Det autentiska kan ge en gedigen och självklart användbar bakgrund och ett underlag för rekonstruktion. Men det kan lika gärna stjälpa verksamheten, genom att kraven på tingens autenticitet inte går att förena med upplevelsen. Om inte leken blir överordnad detaljen, kan detaljen ta död på leken” (Petersson 2003:380).

Detta stämmer väl överens med Primus Vicus inställning till autenticitet. De anser att det viktigaste för föreningen är att ha roligt tillsammans. Att göra en historisk rekonstruktion är i detta fall att skapa en nutida dåtid.

4. Slutsats

Vad som började som ett projekt inför Halmstads 700-års jubileum övergick till att bli en kamp mot kommunen för att bevara en intresseförening och kulturrörelse, för att sedan fortsätta drivas som ett EU-projekt inom experimentell arkeologi. Primus Vicus är en liten förening som har engagerade medlemmar i alla olika kategorier. Det finns de som ägnar sig åt rekonstruktion på grund av de kunskaper som man kan få ifrån att bygga på medeltida vis, de som ser byn som ett sätt att få utöva sin hobby ”reenactment”, de som främst sätter föreningens sociala funktioner i centrum och så de som har fått arbetsplatsplacering där. Jag har genom min forskning kommit fram till att det är olika faktorer som driver människor till att ägna sig åt att rekonstruera historiska miljöer och händelser. De olika drivkrafterna är:

- **Man vill få utlopp för sitt intresse för hantverk och historia**
- **Man vill fly från verkligheten**
- **För att träffa andra människor**
- **Man anser att viktig kunskap har gått förlorad**
- **Man anser att nutiden har gått vilse**
- **För prestige och politiskt motstånd**
- **Man fick ett jobb**

Det som också döljer sig bakom människornas engagemang (alla utom de som ”fick ett jobb”) är avståndsromantiken, den moderna nostalgin. Det finns en längtan som tar dem bort från den moderna verkligheten och in i medeltidens förväntade naturnära, kontrastfulla, mytiska värld. Att hålla på med rekonstruktion är att ge sig ut på en resa tillbaka i tiden och de fantiserar om en autentisk dåtid. Det genereras framförallt mycket glädje av att hålla på med rekonstruktion och reenactment, där verkligheten får en fantasifull och lekfull tvist.

Om vi ser till de olika drivkrafterna och läser mellan raderna kan man också säga något om detta växande fenomen av rekonstruktion och reenacting i stort. Det verkar som om fenomenet utgör ett sätt för människor att få utlopp för både intressen och för att hantera sin oro för nutidens kaotiska liv. Utifrån denna reflektion kan jag genom min teori sluta mig till att autenticitet inte är den enda viktiga faktorn inom reenactment. Autenticitet verkar ibland inte alls vara viktigt. Rekonstruktion och nostalgi har gemensamt att de populariserar det förflutna och visar snarare en mer riktig bild av samtiden än av gångna tider. Det är just en sådan nutida dåtid som Primus Vicus förmedlar av

selektivt utvalda delar av historien och människorna som engagerar sig visar en trånande längtan efter en tid då allting var annorlunda.

Det är uppenbart att historisk rekonstruktion är ett växande fenomen som behöver tittas närmare på. Nya frågor om hur rekonstruktion, identitet och autenticitet hör ihop, genereras. Det finns fortfarande luckor i vad som är så lockande med medeltiden. Den största frågan som jag skulle vilja gå vidare med är varför denna tid som präglades av ståndsindelning, pest och religiöst förtryck blivit så populär att återskapa.

5. Källförteckning

Litteratur

Johannisson, K., (2001), *Nostalgia: en känslas historia*, Bonnier, Stockholm.

Petersson, B., (2003), *Föreställningar om det förflutna: arkeologi och rekonstruktion*, Nordic Academic Press.

Vetenskapliga artiklar

Agnew, V., (2007), History's affective turn: Historical reenactment and its work in the present. *Rethinking History*, 11(3), 299-312 Routledge.

Gapps, S., (2009), "Mobile monuments: A view of historical reenactment and authenticity from inside the costume cupboard of history", *Rethinking History*, vol. 13, no. 3, pp. 395-409 Routledge.

Radtchenko, D., (2006), "Simulating the past: Reenactment and the quest for truth in Russia", *Rethinking History*, vol. 10, no. 1, pp. 127-148 Routledge.

Artiklar från dagspress

Hallandsposten A (8/5 2007)

<http://hallandsposten.se/mera/2.2584/1.118866-nal-och-trad-mot-medeltiden>.

Hallandsposten B (21/5 2007)

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.119649-kungen-far-aka-paddan-pa-nationaldagen>

Hallandsposten C (19/3 2009)

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.416345-medeltidsbyn-kan-skankas-till-falkenberg>

Hallandsposten D (30/3 2009)

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.426158--vi-lamnar-inte-nagra-nycklar->.

Hallandsposten E (1/4 2009)

<http://hallandsposten.se/nyheter/halmstad/1.427994-turbulens-kring-vd-n-pa-halmstad-co>.

URL:

URL 1: Battle of Wisby: www.battleofwisby.com (2012-05-13)

URL 2: Destination Halmstad: www.destinationhalmstad.se/website6/1.0.6.0/416/1/ (2012-04-22).

URL 3: EXARC: www.exarc.net, (2012-05-13)

URL 4: EXARC: <http://exarc.net/manuals> (2012-05-13)

URL 5: EXARC: <http://members.exarc.net> (2012-05-13)

URL 6: Guédelon: <http://guedelon.fr/index.php?lg=en> (2012-03-28)

URL 7: Leader Halland: <http://www.leaderhalland.se> (2012-05-03)

URL 8: Middelaldercentret www.middelaldercentret.dk (2012-05-15)

URL 9: NOOAM: www.nooam.se/ (2012-05-12)

URL 10: Retro Nossebro: <http://www.retronossebro.se/> (2012-05-10)

URL 11: Kuppjirks kalender 2012: <http://www.kuppjirk.se/kuppjirk1.html> (2012-05-21)

URL 12: Södra Råda Gamla Kyrka: <http://www.sodrarada.se/> (2012-05-21)

URL 13: ”Vi som tipsar varandra om vikinga och medeltida marknader”

<https://www.facebook.com/groups/118281531524548/> (2012-05-15)

URL 14: ”Medieval Food Loonies”

<https://www.facebook.com/groups/223484777682529/> (2012-05-23)